

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

Erceg, Borna

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:715778>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova
Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU

UPRAVNI STUDIJ

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Borna Erceg

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

Završni rad

Šibenik, 2018.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

Završni rad

Kolegij: Pravo međunarodnih organizacija

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred.

Studentica: Borna Erceg

Matični broj studenta: 1219052691

Šibenik, travanj 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEMELJNE GLOBALNE EKONOMSKE INSTITUCIJE	3
2.1. Svjetska banka.....	3
2.2. Svjetska trgovinska organizacija	5
2.3. Međunarodni monetarni fond	6
3. MEĐUNARODNI MONETARNI FOND.....	7
3.1. Općenito o Međunarodnom monetarnom fondu	7
3.2. Povijest Međunarodnog monetarnog fonda.....	8
4. POSLOVANJE U MEĐUNARODNOM MONETARNOM FONDU	10
4.1. Struktura Međunarodnog monetarnog fonda.....	10
4.2. Aktivnosti Međunarodnog monetarnog fonda.....	12
4.3. Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda.....	13
4.3.1. Sredstva MMF-a	13
4.3.2. Zajmovi MMF-a	16
5. ANALIZA ODRBRANIH PROGRAMA MEĐUNARODNOG MONETARNOG FONDA	18
5.1. Primjeri dobre prakse.....	18
5.2. Primjeri loše prakse	21
6. ZAKLJUČAK	26
LITERATURA.....	28
PRILOZI.....	30

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

BORNA ERCEG

borna891@gmail.com

U današnje globalizacijsko vrijeme, mnoge se zemlje ne mogu prilagoditi nastalim promjenama što dovodi do velikih financijskih gubitaka, koji se odražavaju na ekonomski, ali i socijalni život. Zemlje tada najčešće traže pomoć od temeljnih, globalnih ekonomskih institucija. Jedna od tih institucija je i Međunarodni monetarni fond. Cilj Fonda je da pomogne zemljama koje je zahvatila ekonomska i financijska kriza. Fond tako razvija model primjene programa kojima se potiče gospodarski rast i veća stopa zaposlenosti. Da bi uspješno djelovao, Fond mora imati odgovarajuća sredstva i zajmove, a svi načini posuđivanja u obliku sredstava i zajmova su privremeni izvori financiranja koji dolaze s kamatama. Takav način djelovanja je stvorio velike opreke u mišljenju brojnih stručnjaka. Brojni kritičari ističu kako je primjena MMF-ovih programa neuspješna, mjere su prerigorozne i zanemaruju društveni kontekst. S druge pak strane, za veliki broj zemalja su se programi Fonda pokazali kao uspješni te su uvelike pomogli u transformaciji pojedinih zemalja. Velika svjetska kriza je zahvatila zemlje Srednje i Istočne Europe 2008. godine, te su se mnoge od njih našle u velikim problemima. Posljedice su bile toliko velike da se u pojedinim regijama još uvijek osjećaju. Mnoge su zemlje tada bile primorene zatražiti pomoć Fonda te su se za njih kreirali specifični programi. Veliki broj programa je bio uspješan te je doveo do napredka, ali isto tako postoje i slabije uspješni programi, što ne znači nužno da je to odraz loše formiranih MMF-ovih programa, nego je djelom odraz krize globalnih razmjera. Sukladno svemu navedenom, može se reći da uspjeh i način implementiranja Fondovih programa prvenstveno ovisi o samoj zemlji i stanju u kojem se svjetsko tržište nalazi.

(30 stranica / 2 slika / 1 tablica / 26 literaturnih navoda / jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: ekonomske institucije, MMF, svjetska kriza, učinkovitost programa

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, v. pred

Rad je prihvaćen za obranu: 25. 4. 2018.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

INTERNATIONAL MONETARY FUND

BORNA ERCEG

borna891@gmail.com

In today's globalization era, many countries can not adapt to the resulting changes, leading to large financial losses that reflect on economic and social life. Countries are now seeking help from fundamental, global economic institutions. One of these institutions is the International Monetary Fund. The Fund's aim is to help the countries affected by the economic and financial crisis. The Fund is thus developing a model of programs that stimulate economic growth and higher employment rates. To be successful, the Fund has to have the appropriate funds and loans, and all means of borrowing in the form of loans and loans are temporary sources of interest income. Such a way of action has created great opposition in the opinion of many experts. Numerous critics point out that application of IMF programs is unsuccessful, measures are prerogative and neglect the social context. On the other hand, for a number of countries, the Fund's programs proved to be successful and have largely helped transform the individual countries. The world crisis hit the Middle East countries in 2008, and many of them found themselves in major problems. The consequences were so great that some regions still feel. Many countries were then forced to seek assistance from the Fund and specific programs were created for them. A large number of programs have been successful and have led to progress, but there are also less successful programs, which does not necessarily mean that this is a reflection of badly formed IMF programs, but is partly a reflection of the global scale crisis. In accordance with all the above, it can be said that the success and the way of implementing the Fund's programs depends primarily on the country itself and the state of the world market.

(30 pages / 2 figures / 1 tables / 26 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Sibenik

Keywords: economic institutions, IMF, world crisis, program effectiveness

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Senior lecturer

Paper accepted: 25. 4. 2018.

1. UVOD

Nakon Drugog Svjetskog rata se razvila gospodarsko-politička doktrina koja je uzrokovala ubrzanje integracijskih i globalizacijskih procesa u svijetu te je rezultirala stvaranju globalnih ekonomskih institucija koje danas svijetu daju smjernice za društveni i gospodarski razvoj. Sukladno tome, predmet ovog rada je jedna od najvažnijih ekonomskih institucija u svijetu, a to je Međunarodni monetarni fond (MMF) koji je nastao krajem Drugog svjetskog rata, 1944. godine s ciljem da uravnoteži ekonomsku situaciju u zemljama koje su bile pogođene financijskom krizom, odnosno da uspostavi visoku razinu zaposlenosti i omogući zemlji priljev prihoda pružanjem financijske pomoći.

Nakon razrade teme i sinteze cijelog sadržaja cilj je izvesti zaključak, a isti se mora oslanjati na teze koje će biti iznijete u okviru teorijskog konteksta postavljenog kroz smislene cjeline rada. Cilj je utvrditi i objasniti način na koji MMF primjenjuje svoje programe financijske pomoći u zemljama koje su zahvaćene krizom te će se kroz konkretne primjere dobre i loše prakse ukazati na to koliko je uloga MMF-a kontroverzna u javnosti, posebice među financijskim kritičarima i stručnjacima.

Za pisanje ovog rada korištene su brojne literature domaći i stranih autora, kao i članci te internetski izvori koji su usko vezani uz samu temu. Pri istraživanju i formuliranju rezultata istraživanja koji su predloženi u ovom radu, u odgovarajućim kombinacijama korištene su ove znanstvene metode: deskriptivna metoda, metoda kompilacije, induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, (...)

Završni rad je podijeljen u šest poglavlja te sadrži popis literature kao i dodatne priloge, odnosno tablice i slike. Uvodni dio se odnosi na definiranje predmeta i ciljeva istraživanja te strukturu rada.

Ubrzani globalizacijski i integracijski procesi su doveli do toga da su tržište i ekonomija podložni naglim promjenama i da se sve veći broj zemalja susreće s neočekivanim, lošim financijskim situacijama koje mogu dovesti do velikih posljedica. Rezultat toga je stvaranje ekonomskih institucija koje zemljama daju smjernice za oporavak i razvoj. Sukladno tome, u drugom poglavlju opisuju se temelje globalne ekonomske institucije (Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija te Međunarodni monetarni fond).

U trećem i četvrtom poglavlju se detaljno opisuje Međunarodni monetarni fond, odnosno kroz treće se poglavlje navodi povijest razvoja ove institucije te općenite činjenice vezane uz njezin

rad. Četvrto poglavlje donosi pregled, odnosno način poslovanja Međunarodnog monetarnog fonda, opisom njegove strukture i temeljnih aktivnosti. Također, opisuje se i djelovanje Fonda primjenom njegovih sredstava i zajmova.

Budući da postoje različita, oprečna mišljenja vezana uz korisnost ove institucije, peto poglavlje donosi analizu odabranih programa Fonda, odnosno navode se i primjeri dobro provedene prakse, ali i primjeri loše provedene prakse. S obzirom da su mišljenja podijeljena, uspješnost MMF-ovih programa ovisi o načinu njihova implementiranja te o samom stanju u kojem se zemlja ekonomski, politički i društveno nalazi.

Na samom kraju izvodi se zaključak, odnosno sinteza svih relevantnih činjenica.

2. TEMELJNE GLOBALNE EKONOMSKE INSTITUCIJE

Suvremeni globalizacijski procesi svoje ishodište imaju u porukama koje su izašle na vidjelo nakon Drugog Svjetskog rata. Gospodarsko-politička doktrina koja se razvila nakon rata je dovela do ubrzanja integracijskih i globalizacijskih procesa u svijetu te je rezultirala stvaranju globalnih ekonomskih institucija koje danas svijetu daju smjernice za društveni i gospodarski razvoj.¹ Nastavak rada donosi pregled temeljnih globalnih ekonomskih institucija (Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija te Međunarodni monetarni fond).

2.1. Svjetska banka

1944. godine u Washingtonu je osnovana Svjetska banka, a od 1.7.2012. predsjednik Banke je Amerikanac, Jim Yong Kim. U grupaciju Svjetske banke se ubrajaju: Međunarodno udruženje za razvoj, Međunarodna banka za obnovu i razvoj, Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova, Međunarodna financijska korporacija te Multilateralna agencija za garantiranje investicija. Odbor izvršnih direktora te Odbor guvernera predstavljaju najviša tijela Svjetske banke. Odbor guvernera najčešće čine financijski ministri iz svih zemalja članica Banke, sastanci su jednom u godini na skupštini MMF-a i Svjetske banke. Za razliku od njih, Odbor direktora se češće sastaje (najmanje dva puta tjedno), čini ga 25 izvršnih direktora Svjetske banke, a uloga Odbora je da nadzire poslovanje Banke. Uloge Svjetske banke su:²

- pomaganje u razvoju i obnovi gospodarstva kroz olakšavanje investiranja kapitala,
- razvijanje međunarodne trgovine,
- analiziranje ekonomskih problema,
- poticanje privatnih investicija,
- uspostavljanje ravnoteže u bilanci te
- kadrovska izobrazba

Sveukupno, Svjetska banka ima pet ravnopravnih zemalja članica (slika 1.), a svaka je zadužena za obavljanje svoje zadaće čime doprinosi ostvarivanju istog, zajedničkog cilja, čineći tako jednu cjelinu. Članice Svjetske banke su:³

¹ Ivančević, T., Perc, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.

² Ministarstvo financija, Svjetska banka, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka>, (19.3.2018.)

³ Ivančević, T., Perc, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.

Slika 1. Struktura Svjetske banke

Izvor: Mishkin, F.S., Eakins, S.G., Financijska tržišta+institucije, Mate d.o.o., Zagreb, 2005., str. 638.

- Međunarodno udruženje za razvoj (*International Development Association, IDA*) – institucija je osnovana 1960. godine s ciljem da putem financijske podrške podupire društveni i ekonomski razvitak te tako reducira siromaštvo i nejednakost i poboljša životne uvjete. Trenutno IDA ima 173 zemlje članice. „IDA instrumenti su krediti bez kamata s 25-38 godina dugom otplatom uz poček od 5 do 10 godina te bespovratne darovnice. IDA je izvor pomoći i sredstava za 77 najsiromašnijih zemalja svijeta od kojih je 39 afričkih država.“⁴
- Međunarodna banka za obnovu i razvoj (*International Bank for Reconstruction and Development, IBRD*) – još jedna institucija u sastavu Svjetske banke koja putem jamstva, zajmova, savjetodavnih i analitičkih usluga daje podršku zemljama koje imaju srednji i niski dohodak. IBRD potiče: stvaranje povoljne investicijske klime, osiguravanje podrške u doba krize, promicanje ključnih institucijskih i političkih reformi, financiranje razvojnih potreba na duže vremensko razdoblje.⁵

⁴ Ministarstvo financija, IDA, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/ida>, (19.3.2018.)

⁵ Ivančević, T., Perec, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.

- Multilateralna agencija za osiguranje investicija (*Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA*) – članica Grupacije Svjetske banke koje je osnovana u Washingtonu 1988. godine. MIGA ima vlastiti osnivački kapital, upravu, statut i zaposlene te je od Grupacije financijski i pravno neovisna. Trenutno MIGA broji 180 zemalja članica, a misija joj je usmjerena na davanje poticaja izravnim stranim investicijama u zemlje koje su u razvoju s ciljem poboljšanja životnih uvjeta i smanjenja siromaštva.⁶
- Međunarodna financijska korporacija (*International Financial Corporation, IFC*) – korporacija koja je osnovana 1956. godine u Washingtonu. Također ima vlastitu imovinu, statut, upravu i zaposlene, a od Grupacije je financijski i pravno neovisna. Korporaciju čini 184 zemalja članica, koje zajedno donose odluke o odobravanju i politikama investicijskih projekata. Glavna djelatnost IFC-a je financiranje projekata koji su u privatnom sektoru, posebice u zemljama slabijeg razvoja. Sukladno tome, IFC-a daje savjetodavne usluge, pruža tehničku pomoć, pripomaže u pronalasku financijskih sredstava, upravlja te mobilizira sredstva institucionalnih investitora.⁷
- Međunarodni centar za rješavanje investicijskih sporova – centar je osnovan 1988. godine kako bi usmjeravao izravna strana ulaganja u slabije razvijene zemlje, pomoću: zaštite kapitala i investitora od nepredvidivih situacija (primjerice za nepoštivanje uvjeta koji su ugovorno sklopljeni, građanski ratovi i sl.) te promoviranja i poticanja stranih investicija u zemlje koje su u razvoju.⁸

2.2. Svjetska trgovinska organizacija

Svjetska trgovinska organizacija (WTO) je organizacija međunarodne razine koja predstavlja pravno-institucionalni okvir multilateralnog sustava trgovine u područjima: intelektualnog vlasništva, usluge i robe. Organizacija je službeno osnovana 1.1.1955. godine, a trenutno ima 148 zemalja članica. Primaran cilj Svjetske trgovinske organizacije je usmjeren na postizanje razvoja i održivog rasta gospodarstva, poboljšanje suradnje u vođenju ekonomske politike te postizanje dobrobiti trgovinskog okruženja. Sukladno tome, WTO svoje djelovanje

⁶ Ministarstvo financija, MIGA, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/miga>, (19.3.2018.)

⁷ Ministarstvo financija, IFC, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/ifc>, (19.3.2018.)

⁸ Ivančević, T., Perc, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.

usredotočuje na: stvaranje ravnopravnih pravila trgovine, progresivne liberalizacije, poticanje integracije razvijenih i slabije razvijenih zemalja, stvaranju transparentnog trgovinskog sustava, eliminaciju necarinskih i carinskih trgovinskih prepreka i sl. Osim prethodno spomenutih ciljeva, načela WTO-a su također usmjerena na stvaranje multilateralnih sustava trgovine te obuhvaćaju:⁹

- načelo pružanja dodatne pomoći slabije razvijenim zemljama, liberalizaciju trgovine te poticanje konkurentnosti
- načelo nediskriminacije

2.3. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund*, IMF) je financijska ustanova na međunarodnoj razini koja je osnovana 1946. godine s ciljem održavanja stabilnosti plaćanja u zemljama članicama Europske unije. Sjedište ustanove se nalazi u Washingtonu, a trenutno u sastavu ima 189 zemalja članica. Upravljačka tijela Međunarodnog monetarnog fonda su: Odbor guvernera i izvršnog direktora te glavni direktor. Svoje interese u Međunarodnom monetarnom fondu, zemlje članice ostvaruju putem Odbora izvršnih direktora, a unutar njega se formiraju tzv. konstitutivne skupine.¹⁰

MMF obuhvaća nadzor zemalja koji provodi na način da procjenjuje novčane tokove zemalja članica, a potom provodi financijsku i tehničku pomoć na način da odobrava zajmove i kredite uz strogu kontrolu novčanih tokova. „Kapital potreban za svoj rad MMF osigurava iz sredstava koja uplaćuju zemlje članice (kvote), a dodatno ih i posuđuje od članica sa značajnijim međunarodnim rezervama te od međunarodnih financijskih institucija.“¹¹ Nastavak rada donosi detaljniju obradu i analizu ove međunarodne financijske ustanove.

⁹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Svjetska trgovinska organizacija (WTO), dostupno na: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-staro-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/), (19.3.2018.)

¹⁰ Hrvatska enciklopedija, Međunarodni monetarni fond, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39846>, (19.2.2018.)

¹¹ Ibid., (19.2.2018.)

3. MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

U temeljne globalne ekonomske institucije ubrajaju se Svjetska banka, Svjetska trgovinska organizacija te Međunarodni monetarni fond. Upravo su ove institucije odgovorne za financijsku i ekonomsku situaciju koja nastane u svijetu.

Koliko je uloga Međunarodnog monetarnog fonda značajna i kako se odvijao proces osnivanja ove institucije u prošlosti, donosi nastavak rada.

3.1. Općenito o Međunarodnom monetarnom fondu

Kao što je već prethodno spomenuto, Međunarodni monetarni fond (MMF) je vrlo značajna financijska institucija globalnih razmjera koje je osnovana 1947. godine. MMF je osnovan s ciljem da spriječi globalne ekonomske i financijske krize, a zadatak mu je da obnovi i pojednostavi postupak međunarodnih plaćanja transakcija među zemljama članicama te na taj način osigura stabilnost transakcija. Također, MMF razvija modele kojima se potiče gospodarski rast i veća stopa zaposlenosti, drugim riječima ova je institucija preuzela ulogu financijskog policajca među svim zemljama članicama.¹²

Tijekom svoga rada, institucija je uspjela obuzdati neke od financijskih kriza koje su se u svijetu pojavile. Jedna od najznačajnijih se dogodila 80-ih godina prošloga stoljeća te je zahvatila zemlje Južne Amerike. Kriza je najprije zahvatila Meksiko, a potom Argentinu i Brazil. Nastala situacija je potaknula Svjetsku banku i MMF da krenu u provođenje značajnih reformi. Sukladno tome, osnovani su fondovi kojima se nadziralo korištenje financijskih sredstava na međunarodnoj razini. Rezultati nisu u potpunosti udovoljili željenim očekivanjima te su Svjetska Banka i MMF morali snositi odgovornost za nastalu situaciju. Koliko je MMF zapravo odgovoran za financijske rezultate najbolje se može uočiti na primjeru financijske krize koja je 1997. godine zahvatila Aziju, odnosno tadašnja brzorastuća gospodarstva (Južna Koreja, Malezija, Singapur, Tajvan, Tajland, Malezija te Indonezija). Problem je nastao kada je došlo do kraće krize u elektronskoj i automobilskoj industriji pa se smanjio prtok investicijskog kapitala u spomenute regije što je uzrokovalo pad lokalnih burzovnih indeksa. Svjetska Banka i MMF nastali problem nisu uočili na vrijeme pa nisu upotrijebili mehanizme zaštite.¹³

¹² Toye, J., *The International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB)*, Edward Elgar Publishing, 2003.

¹³ Ivančević, T., Perec, K., *Osnove ekonomije*, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.

Nekoliko godina poslije, nastupila je burzovna kriza u Rusiji, a uzrok je bio pad cijene plina i nafte na svjetskom tržištu. Vrhunac loših kretanja u svjetskim financijama je bila kriza u Argentini kada je doslovno, Argentina bankrotirala. Ni u ovoj situaciji MMF nije pravovremeno reagirao, štoviše, MMF-ovi stručnjaci su tvrdili kako je gospodarska i financijska situacija u Argentini pozitivna. Nastala situacija je dovela do potrebe za izvršenjem reformi ove institucije, ali je upitno može li MMF opstati nakon provođenja većih reformi vlastita sustava.¹⁴

3.2. Povijest Međunarodnog monetarnog fonda

Povijest Međunarodnog monetarnog fonda započinje po završetku Drugog svjetskog rata, odnosno nakon što se stvorila potreba za novim financijskim i ekonomskim uređenjem s ciljem poboljšanja stanja u svjetskoj razmjeni, koja je nakon rata bila jako otežana jer su valutni odnosi bili neuređeni. Sukladno tome, u Bretton Woodsu se od 1. do 22. srpnja 1944. godine održavala konferencija kako bi se osmislila rješenja tadašnje problematike. Na sastanku je bilo 730 sudionika iz različitih zemalja svijeta. Glavni ciljevi konferencije su bili:¹⁵

- olakšanje međunarodne trgovine,
- poboljšanje monetarne suradnje,
- stabilizacija valute,
- borba protiv devalvacije,
- stvaranje transparentnog međunarodnog sustava plaćanja te
- uklanjanje smetnji nacionalnih bilanci plaćanja

Tadašnji, najpoznatiji svjetski ekonomisti su bili White i Keynes te su oni dali svoje planove o Međunarodnom upravljanju financijama po završetku rata. Planovi dvojice ekonomista su se razlikovali u načinu na koji je svaki tumačio obračunsku kvotu. „Prema Keynesovoj zamisli trebalo je osigurati akreditive fonda na uplaćeni ulog pojedinoj zemlji članici, dok je prema Whiteu obračunska kvota trebala biti u potpunosti uplaćena pedeset posto u zlatu, a pedeset posto u devizama zemlje članice.“¹⁶ Upravo je na osnovu ovih zamisli donesen zajednički plan u Bretton Woodsu, koji je trebao pomoći u poticanju bolje gospodarske efikasnosti i postizanju veće zaposlenosti u gospodarstvu. Važna osobina novog načina djelovanja je bila držanje

¹⁴ Toye, J., *The International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB)*, Edward Eglar Publishing, 2003.

¹⁵ Vizjak, A., *Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, Tourism and Hospitality Management*, Vol.12, No.1, 2006.

¹⁶ *Ibid.*, str. 158.

međunarodnih monetarnih rezervi u dolaru ili zlatu. Na taj bi se način ublažavala nepovoljna financijska situacija u onim zemljama koje su došle do neravnoteže u bilanci plaćanja. Nedostatak zlatnog standarda se rješavao uvođenjem opcije recalvacije ili devalvacije. Sve one devalvacije koje su bile veće od 10% su prethodno morale biti odobrene od MMF-a. U slučaju da je neravnoteža bilance dulje potrajala, koristile su se rezerve Međunarodnog monetarnog fonda. Pojedinci tvrde kako je novonastali Bretton Woodski sustav bio toliko učinkovit da je doveo do najsnažnijeg i najbržeg gospodarskog razvoja u povijesti.¹⁷

Problemi su se pojavili 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća (rast cijene zlata, rast deficita tekućeg računa SAD-a itd.) te je postalo jasno kako SAD-e nije više u stanju održavati vlastito gospodarstvo te financirati sustav. Nakon toga, zbog nafte je došlo i do problema s arapskim zemljama koje su uzrokovale devalvacije dolara te se počelo izbjegavati pretvaranje dolara u monetarno zlato. Svi ti problemi su rezultirali time da je predsjednik Amerike, Nixon bio prisiljen suspendirati kupnju i prodaju zlata. Rezultat svega je bio raspad Bretton Woodskog sustava.¹⁸

Unatoč raspadu Bretton Woodskog sustava, neki autori tvrde kako je Međunarodni monetarni fond kao institucija uspio opstati zbog važnosti i ugleda kojeg je ranije stekao. Tijekom 80-ih godina, u vrijeme krize među zemljama trećeg svijeta, uloga MMF-a se promijenila pa je tako MMF bio u poziciji da kreditira zemlje koje su se suočile s krizom vanjskog financiranja. MMF je tako u razdoblju od 1984. do 2003. godine financirao veliki broj zemalja koje su zbog financijske krize bile onesposobljene otplatiti svoje dugove.¹⁹

S druge pak strane, pojedini autori tvrde kako je do 2008. godine, MMF opadao na privlačnosti te da je bilježio sve do 2010. godine velike gubitke kao rezultat pada prihoda i smanjenog plasmana kredita. MMF je tada bio na rubu, a spasila ga je ekonomska, globalna kriza pa je zbog krizne potrebe došlo do ponovnog uspostavljanja suradnje s Fondom.²⁰

¹⁷ Mrkušić, Ž., Međunarodne financije, Informator, Zagreb, 1980.

¹⁸ Vizjak, A., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, *Tourism and Hospitality Management*, Vol.12, No.1, 2006.

¹⁹ Copelovitch, M. S., Master or Servant? Common Agency and the Political Economy of IMF Lending, *International Studies Quarterly*, 2010., str. 49-77.

²⁰ Vizjak, A., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, *Tourism and Hospitality Management*, Vol.12, No.1, 2006.

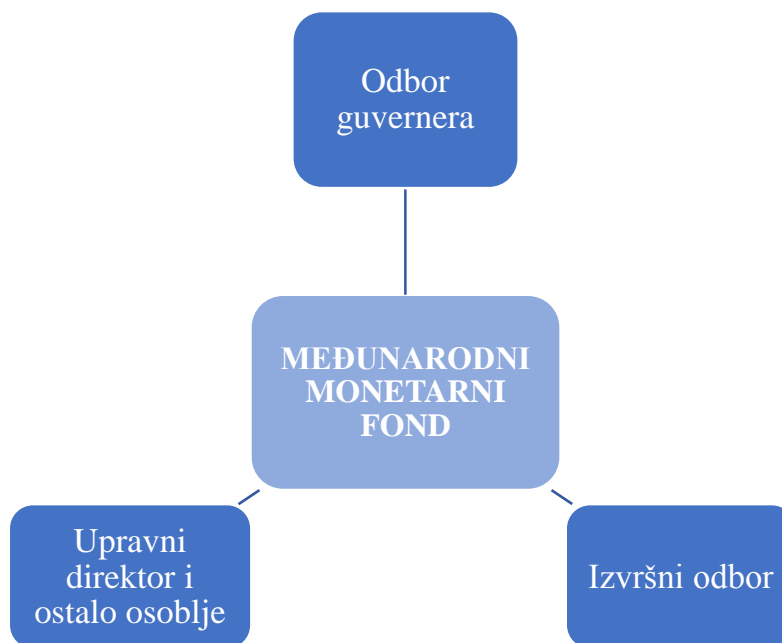
4. POSLOVANJE U MEĐUNARODNOM MONETARNOM FONDU

S obzirom da je MMF-ova primarna uloga održavanje ekonomske stabilnosti i sprečavanje problema koji bi uzrokovali krizu u svijetu, poslovanje Fonda je vrlo složen i dinamičan proces. Svoju ulogu Fond nastoji što bolje izvršiti, ali u današnjem vremenu naglih promjena i velikih kriza, pred njegovim se poslovanjem nalaze velike prepreke. Nastavak rada donosi pregled poslovanja Fonda, analizom njegove strukture, navođenjem ključnih aktivnosti te opisom djelovanja putem sredstava i zajmova.

4.1. Struktura Međunarodnog monetarnog fonda

Da bi novonastala financijska institucija mogla uspješno provoditi svoje zadatke trebalo je osposobiti i ustrojiti vodeće i upravne organe MMF-a. U nastavku slika 2. prikazuje strukturu prema kojoj funkcionira cjelokupno poslovanje Međunarodnog monetarnog fonda.

Slika 2. Struktura međunarodnog monetarnog fonda

Izvor: Izrada autora

Odbor guvernera (Board of Governors) predstavlja vodeći upravni organ u strukturi MMF-a te donosi sve važne odluke poslovanja. Sve zemlje članice imaju po jednog predstavnika u Fondu te njegovog zamjenika. Guverneri međusobno biraju tko će biti predsjednik odbora te su dužni

sastajati se jednom godišnje i usko surađivati s Odborom guvernera Svjetske banke. Sastanci se dvije godine, odnosno dva puta održavaju u Washingtonu, a treći puta u nekoj drugoj zemlji koja je izvan USA.²¹

Drugi organ strukture predstavlja Izvršni odbor (Executive Board) koji je zadužen za izvršne funkcije, a sastavlja i godišnje izvješće Fonda. U odboru se nalazi 20 izvršnih direktora zemalja članica, a njih 5 biraju članice koje imaju najveće financijske udjele unutar Fonda. Preostalih 15 direktora ima podjednaku glasačku moć. „Izvršni direktori predstavljaju organizaciju MMF u svojim zemljama, te u grupi zemalja koje su ih izabrale za svoje predstavnike. Svi izvršni direktori između sebe izabiru Upravnog direktora.“²²

Treći organ predstavlja Upravni direktor (Managing Director) te vodi brigu o osoblju, organizaciji, imenovanju osoblja, zapošljavanju i otpuštanju osoblja. Uz prethodno navedene poslove, zadaća Upravnog direktora je da vodi i posao predsjednika Izvršnog odbora.²³

Strukturu MMF-a čini još i osoblje iz 143 zemlje članice, a ima oko 2400 članova. Oni su zaduženi za davanje prijedloga Izvršnom odboru. Odbor ima pravo da dobivene prijedloge preoblikuje i prilagodi svojim potrebama, a u povijesti rada MMF-a je zabilježeno svega par situacija u kojima su se prijedlozi odbili bez provođenja procesa modifikacije. Budući da je polovica osoblja po svojoj struci profesionalni ekonomista, u kreiranju prijedloga nastoje omogućiti stabilizaciju valute, obnovu rezervi te postaviti temelje koji će omogućiti ekonomski rast.²⁴

Također, MMF u svojoj strukturi ima i četiri odjela podrške:²⁵

- odjel vanjskih odnosa – uloga ovog odjela je pružanje podrške MMF-u te promicanje tolerancije među građanima
- operativni i tehnološki odjel – vodi računa o komunikaciji te upravljanju informacijama; pomaže u stvaranju učinkovite radne okoline
- kadrovski odjel – vodi brigu oko zaposlenika (pruža im potrebne informacije, nagleda njihov rad, daje mogućnost napredovanja, provodi edukacije zaposlenika)

²¹ Vizjak, A., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, *Tourism and Hospitality Management*, Vol.12, No.1, 2006.

²² Strahinja, D., Međunarodna ekonomija, EDT, Rijeka, 2002., str. 182.

²³ Vizjak, A., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, *Tourism and Hospitality Management*, Vol.12, No.1, 2006.

²⁴ Copelovitch, M. S., Master or Servant? Common Agency and the Political Economy of IMF Lending, *International Studies Quarterly*, 2010.

²⁵ Strahinja, D., Međunarodna ekonomija, EDT, Rijeka, 2002.

- odjel tajništva – izvještava o aktivnostima koje provodi MMF, odnosno pruža usluge tajništva te pomaže menadžmentu u radu Izvršnog odbora

Kada je riječ o donošenju odluka unutar Fonda, ide se principom glasovanja na način da se svakoj zemlji članici daje odgovarajući glas u upravnom odboru. Glasovi su različito raspoređeni, odnosno ovise o kapitalu koji je zemlja članica uložila u Fond. Zemlje koje su naprednije imaju mogućnost veta za većinu odluka koje se donesu, odnosno za one odluke za čije je glasanje potrebna većina u odboru. Pravo veta se ne odnosi na odluke vezane uz kreditiranje. Sukladno svemu navedenom, dolazi se do zaključka kako zbog političkih i ekonomskih veza među zemljama članicama nije teško postići suradnju i koordinaciju.²⁶

4.2. Aktivnosti Međunarodnog monetarnog fonda

Međunarodni monetarni fond u sklopu svoga rada provodi više različitih aktivnosti. U sklopu provođenja nadzornih aktivnosti, MMF-ovi stručnjaci redovito godišnje posjećuju zemlje članice kako bi proveli konzultacije i utvrdili kakvo je stanje gospodarske i ekonomske politike. Tom prilikom se sastaju s predstavnicima privatnog sektora i predstavnicima državne vlasti, koji ih pobliže upoznaju s gospodarskom i ekonomskom slikom pojedine zemlje. Temeljem članka IV. statuta MMF-a, konzultacije se zaključuju nakon što se provede rasprava o Izvješću stručne službe unutar Odbora izvršnih direktora. Dokumenti koji nastanu nakon provedenih konzultacija se objavljuju na internetskoj stranici MMF-a, odnosno javno su dostupni.²⁷

Sljedeća aktivnost u sklopu rada MMF-a je izrađivanje publikacija na temelju statističkih podataka i izvješća. MMF tako objavljuje publikacije kao što su World Economic Outlook, International Financial Statistics, Global Financial Stability Report i sl. Uz objavljivanje publikacije, MMF od 1999. godine objavljuje i Program za ocjenu financijskog sektora. Riječ je o projektu kojeg je MMF pokrenuo zajedno sa Svjetskom bankom, a cilj projekta je dubinska procjena financijskog stanja sektora među zemljama članicama. Svjetska banka radi procjenu razvoja financijskog sektora, a MMF procjenjuje stabilnost financijskog sektora. Konkretno, u

²⁶ Copelovitch, M. S., Master or Servant? Common Agency and the Political Economy of IMF Lending, International Studies Quarterly, 2010.

²⁷ Hrvatska narodna banka, Međunarodni monetarni fond, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/me-unarodni-monetarni-fond>, (21.3.2018.)

Republici Hrvatskoj su do sada provedene dvije procjene financijskog sektora (jedna 2002., a druga 2008. godine).²⁸

Još jedna od aktivnosti ove institucije je financijska aktivnost. Stručnjaci Fonda u sklopu ovih aktivnosti mogu svakoj pojedinoj zemlji dati savjete vezane uz usklađivanje nacionalnih makroekonomskih politika po pravilima MMF-a. O samoj zemlji i njezinom statusu ovisi koliko će uspjeti stabilizirati financijsku situaciju, odnosno koliko će biti uspješna u usklađivanju svojih politika s kriterijima Fonda.²⁹

4.3. Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda

Sukladno prethodno navedenim aktivnostima MMF-a, može se zaključiti kako postoje tri glavna vida djelovanja ove institucije, a to su:³⁰

- savjetodavno djelovanje,
- formalno-pravno djelovanje te
- financijsko djelovanje

Da bi uspješno djelovao, Međunarodni monetarni fond mora imati odgovarajuća sredstva i zajmove. Nastavaka rada govori više o tome.

4.3.1. Sredstva MMF-a

Moguće je izdvojiti četiri glavna izvora sredstava putem kojih djeluje MMF. Izvori sredstava koji se koriste za odobrenje kredita zemljama članicama su:³¹

- upisna kvota članica,
- posuđivanje,
- pristojbe za korištenje sredstava,
- kamate na Fondove SDR

²⁸ Hrvatska narodna banka, Međunarodni monetarni fond, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/me-unarodni-monetarni-fond>, (21.3.2018.)

²⁹ Babić M., Babić A., Međunarodna ekonomija, „MATE“, d.o.o., Zagreb, 2000.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

Članarine predstavljaju glavne izvore sredstava unutar MMF-a, a iznosom su jednake kvoti koja je vezana za nju. Najčešći oblik plaćanja članarina je u domaćoj valuti, ali postoji i mogućnost plaćanja u kombinaciji s zasebnim pravima vučenja ili u nekoj drugoj valuti. U svrhu svojih djelatnosti, Fond nabavlja sredstva i zajmove. Specifičan način davanja ekonomske pomoći državama članicama može se postići ili od prodaje valute neke druge zemlje članice ili od prodaje specifičnih prava vučenja. U praksi Fonda su specifična prava vučenja („*special drawing rights* – SDR,“) uvedena naknadno, odnosno dopunama Statuta. Bilo koja država Europske unije može sudjelovati u posebnom pravu vučenja, ali pod uvjetom da je dala izjavu u kojoj preuzima obveze suučesnika računa SDR. Drugim riječima, pravo se postiže tako što Fond državama proda SDR ili valute, a zauzvrat država mora dati svoju nacionalnu valutu. To se još naziva vučenje ili kupovina iz MMF-a. Vučena sredstva su dostupna samo na kraće vremensko razdoblje, a države koje su to napravile moraju postupno kupovati svoju nacionalnu valutu ili putem SDR-a ili pomoću drugih valuta. Taj postupak se naziva „otkup“ nacionalne valute. Sredstva MMF-a koja su bila u svrhu uravnoteženja platne bilance su do 1970. godine bila ustupljena na vremensko razdoblje kraće od godine dana. Sporazumi su još poznati pod nazivom kao „stand-by sporazumi“.³²

Nakon 1970. godine, Fond je odlučio stand-by sporazume produljiti u rokovima i do tri godine. Država koja želi na dulje vremensko razdoblje koristiti sredstva Fonda, mora dokazati da joj treba valuta druge države članice te je dužna provesti politiku koja je sporazumno utvrđena s MMF-om. „Ta politika razrađuje se kao poseban program stabilizacije, a Fond ima pravo nadzora provođenja programa.“³³ Fond je do sada u svojoj praksi razvio preko 45 različitih programa davanja pomoći, a posebice ocjenjivanje i praćenje njihovog provođenja i primjene. Neki od njih su:³⁴

- kreditna tranša i stand-by sporazumi,
- produžena sredstva Fonda,
- sredstva za financiranje kompenzacija,
- sredstva za financiranje tamponskog udjela,
- dodatna sredstva financiranja

³² Poslovni dnevnik, Međunarodni monetarni fond (MMF), dostupno na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/meunarodni-monetarni-fond-mmf-1375>, (21.2.2018.)

³³ Ibid., (21.2.2018.)

³⁴ Ibid., (21.2.2018.)

- kreditna tranša i stand-by sporazumi – podrazumijeva redovito davanje zajmova od strane Fonda. Zajam se nudi u četiri tranše te svaka iznosi 25% nacionalne kvotne vrijednosti određene države. Kreditnu tranšu je moguće dobiti ili direktnim putem ili putem stand-by sporazuma koji se odobrava od strane Fonda. Sporazumom se državi članici osigurava da povuče sredstva u određenom roku i u određenom iznosu, ali pod uvjetom da se pridržava uvjeta i mjerila sklopljenih sporazumom.
- produžena sredstva Fonda – kao što i sam naziv kaže, daju mogućnost duljeg korištenja sredstava i do 140% nacionalne kvote. Uporaba ovih sredstava je moguća u slučaju da su teškoće države vezane uz bilancu izišle iz strukturnih faktora.
- sredstva za financiranje kompenzacija – ovaj način zaduživanja je uveden 1963. godine, a namijenjen je prije svega primarnoj proizvodnji. Uvjet za dobivanje ovih sredstava je da su u platnoj bilanci proizvođači ostvarili deficit kao rezultat smanjenog i naglog pada prihoda od izvoza, a da je nastao deficit bio van mogućnosti utjecaja države članice.
- sredstva za financiranje tamponskog udjela – ova vrsta sredstava je uvedena 1969. godine kao novi oblik olakšica u otplati zajmova. Oni nadopunjuju sporazume o zajmovima kako bi se ublažili učinci koji nastanu zbog naglih promjena izvoznih cijena. Ta sredstva države članice mogu kupiti u iznosu od 50% nacionalne kvote.
- dodatna sredstva financiranja – odobravaju se jedino pod uvjetom da su u vezi s kreditnim tranšama sporazuma o produženim sredstvima Fonda i kreditima stand-by sporazuma. Uvjeti za davanje dodatnih sredstava su jednaka uvjetima iz glavnog sporazuma, a to su: potrebna visina sredstava mora prelaziti ona koja su odobrena u produženim sredstvima Fonda ili kreditnim tranšama, rokovi predviđeni za stvaranje bilančane ravnoteže moraju biti duži od jedne godine.

Važno je naglasiti da su svi prethodno navedeni oblici posuđivanja, privremeni izvori financiranja i da MMF svoje prihode temelji od kamata na svoja posuđivanja te može bilo kojoj državi članici posuđivati valutu ukoliko je prethodno sklopljen sporazum.³⁵

³⁵ Službena stranica Međunarodnog monetarnog fonda, dostupno na: <http://www.imf.org/external/index.htm>, (22.3.2018.)

4.3.2. Zajmovi MMF-a

Da bi Međunarodni monetarni fond nekoj zemlji članici dodijelio zajam, ona se mora nalaziti u vrlo nepovoljnoj financijskoj situaciji, drugim riječima u velikoj ekonomskoj krizi. To znači da zemlja članica ima vrlo nisku razinu vlastitih zaliha, da joj je valuta pod utjecajem valuta drugih zemalja članica, veliki broj domaćinstava je u bankrotu i sl. Namjene MMF-ovih zajmova su:³⁶

- zajmovi Fonda mogu zaustaviti daljnji razvoj ekonomske krize
- zajmovi Fonda mogu zainteresirati i neke druge zajmodavce (mogu poslužiti kao „signal“ potencijalnim zajmodavcima da je određena zemlja pouzdana jer prihvaća preporučene politike)
- zajmovi mogu pomoći određenoj zemlji da se prilagodi na kriznu situaciju, čime je spriječen dublji ulazak u krizu

Dobivanje zajmova od Fonda ovisi o izvoru sredstava MMF-a koji su namijenjeni za te zajmove. Sukladno tome, postoje tri vrste mogućnosti:³⁷

- privremene mogućnosti – temelje se na sredstvima koje je Fond posudio, a u njih se ubrajaju: proširena mogućnost dobivanja sredstava, mogućnost za financiranje uvoza nafte te dodatne mogućnosti.
- permanentne mogućnosti – kao što i sama riječ kaže, temelje se na permanentnim izvorima sredstava Fonda, a u njih se ubrajaju: proširena mogućnost, zlatna tranša, mogućnost financiranja stabilizacijskih zaliha te četiri kreditne tranše.
- ostale mogućnosti – račun subvencija vezan s dodatnim mogućnostima financiranja te onaj račun za financiranje uvoza nafte.

Kada određena zemlja od Međunarodnog monetarnog fonda zatraži zajam, najprije Fond zemlji daje savjete i određeni rok u kojem bi se razlozi koji su uvjetovali poteškoće u bilanci, mogli otkloniti. U pravilu se samo jedan dio bilančane neravnoteže financira od strane Fonda, a ostatak financira neki drugi zajmodavac.³⁸

³⁶ Službena stranica Europske centralne banke, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>, (22.2.2018.)

³⁷ Ibid., (22.2.2018.)

³⁸ Ibid., (22.2.2018.)

Prije samog odobrenja zajma, Fond s osobljem raspravlja i programu prilagodbe svoje privrede, a on uključuje: politiku tečaja, fiskalnu politiku, monetarnu politiku, politiku međunarodne trgovine plaćanja (odnosi se na razdoblje za nadolazećih 12 mjeseci, ali se može produljiti i na tri godine.³⁹

Uvjet za dobivanje prve kreditne tranše je da određena zemlja članica mora predložiti mjere koje će poduzeti po pitanju poboljšanja ekonomske politike i rješavanja bilančane neravnoteže. Ta vrsta zajmova se daje u stand by obliku. Uvjetovanost se tijekom vremena mijenja, sukladno promjenama koje se događaju u svijetu ekonomije.⁴⁰

³⁹ Službena stranica Europske centralne banke, dostupno na:
<https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>, (22.2.2018.)

⁴⁰ Ibid., (22.2.2018.)

5. ANALIZA ODABRANIH PROGRAMA MEĐUNARODNOG MONETARNOG FONDA

Kada je riječ o uspješnosti provođenja MMF-ovih programa, puno je više primjera loše provedene prakse. Jedan od ključnih razloga zašto je to tako je činjenica kako MMF zasluge uspješno provedenih programa najčešće prepisuje državi, a za pogreške se krivi u većini slučajeva Fond. Nastavak rada donosi nekoliko primjer uspješno provedenih programa te nekoliko neuspješno provedenih programa predloženih od strane MMF-a.

5.1. Primjeri dobre prakse

Jedan od uspješnih programa kojeg je provodio MMF je onaj na primjeru krize u Koreji koja je započela 1997. godine. Za Koreju je kriza bila jedan vrlo tragičan događaja u povijesti jer je izbila potpuno neočekivano, odnosno Koreja je tada bila jedna od naprednijih članica OECD-a (Organization for Economic Cooperation and Development). Nastala financijska kriza ne samo da je zahvatila cijelu Koreju, nego je došla i do ostalih zemalja Jugoistočne Azije. Iako se Koreja u inozemstvu zadužila na kraće vremensko razdoblje, izbijanjem financijske krize to je zaduživanje postalo njezina najslabija točka. Drugim riječima, tržišta su sve više počela strahovati kako Koreja u inozemstvu ima previše duga, a premalo rezervi. Ono što je dodatno pogoršalo situaciju je činjenica kako je vlada stvarno stanje Koreje držala u tajnosti.⁴¹

Temeljne stavke MMF-ova programa bile su: fiskalno stezanje s ciljem da se postigne smanjenje rashoda, porast kamatnih stopa kako ne bi došlo do povećanja gospodarskog pada te ekspanzija društvene zaštite budući da Korejci nisu imali veliku stopu nezaposlenosti dok je gospodarstvo bilo u dobrom stanju. Prethodno spomenuti programi su se provodili godinu dana, a situacija se za to vrijeme znatno popravila (došlo je do povećanja deviznih rezervi, a kamatne stope su ponovno vraćene u stanje prije krize). Koreja je uspjela Fondu vratiti dug u roku od četiri godine, a koliko je program bio uspješan pokazuje i činjenica da je do kraći rok od onog koji je bio dogovoren s Fondom. Ključ uspjeha programa su bili: solidarnost građana, izvrsno

⁴¹ Brau, E. i McDonald, I., *Successes of the International Monetary Fund: Untold stories of cooperation at work*, Paperback (Palgrave Macmillan), 2009.

političko vodstvo te predani tvorci odredbi. Zahvaljujući MMF-ovim programima recesija je kratko trajala, a reforme su stvorile otporniju, snažniju i otvoreniju korejsku ekonomiju.⁴²

Sljedeći primjer uspješno provedenih MMF-ovih programa je onaj na primjeru Poljske. Poljska je zemlja koje u 90 - ima prošla proces tranzicije od centraliziranog do tržišnog gospodarstva. Budući da se radi o radikalnom procesu restrukturiranja, svaka zemlja koja je prolazila kroz proces tranzicije morala se u što kraćem roku prilagoditi na novu i nepoznatu situaciju. Upravo je Poljska zemlja koja je uz primjenu MMF-ovih programa vrlo uspješno prošla proces tranzicije.⁴³

Poljska je od bivše komunističke vlade naslijedila ekonomiju koja je počela stagnirati i propadati, a sve je veća bila i stopa inflacije. Budžet je bio u sve većem deficitu te su bile potrebne veliki priljevi novca kako bi se održala solventnost bankarstva. Ono što je bilo pozitivno za Poljsku je činjenica kako je ona, u usporedbi s drugim tranzicijskim zemljama, kraće bila zahvaćena komunističkim režimom pa su građani bili složeniji u tome da se uvede kapitalizam.⁴⁴

Suradnja s Fondom je Poljskoj omogućila da smanji i odgodi vraćanje duga privatnim i službenim kreditorima pa se tako oslobodila tereta koji je onemogućio rast i obeshrabrio potencijalne investitore. Poljska je prihvatila da se proces privatizacije odvija postepenim putem te je na taj način smanjila rizik od financijskih prevara i nestabilnosti. Ključ programa u Poljskoj je bio tečaj, odnosno akteri programa su odlučili za dolar vezati zolt te su se u vrlo kratkom roku, po pitanju tečaja, događale velike promjene. Program je tako pomogao Poljskoj da 2004. godine bude spremna za ulazak u Europsku uniju, ali je taj put bio vrlo težak. Naime, nakon pada Sovjetskog Saveza Poljsku, kao i druge zemlje Istočne i Središnje Europe je zahvatila kriza uzrokovana padaom BDP-a za 7%. Unatoč tome, već u drugoj polovici 90-ih počinje kontinuirani rad od 5% što je ovu zemlju učinilo jednom od europskih ekonomija u najbržem rastu.⁴⁵

⁴² Haramija, P., Njavro, Đ., Tranzicija i njezini rezultati – zašto tranzicija iz komunističkog u demokratski sustav tržišnog gospodarstva nije ostvarila očekivanja, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, Vol.71, No.4, 2016.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Brau, E. i McDonald, I., *Successes of the International Monetary Fund: Untold stories of cooperation at work*, Paperback (Palgrave Macmillan), 2009.

⁴⁵ Ibid.

MMF-ovi programi su se pokazali uspješnim i po pitanju bankarske krize u Turskoj. Kriza turske banke se dogodila 2001. godine, kada su banke izgubile oko 2,5 milijardi dolara zbog prevelikih međubankovnih pozajmljivanja po ogromnim kamatnim stopama. Dug niz godina su tursku banku iskorištavali političari kako bi dobili kredite, a banke se nisu osigurale od mogućih gubitaka. Posljedica toga je bila ta da su gubici do kraja 2000. godine bili oko 50 milijardi dolara. Nakon toga se shvatilo da se ne može više nastaviti takvo ophođenje s bankama te da je potrebna kvalitetna i temeljita restrukturacija.⁴⁶

Uskoro je bila uspostavljena suradnja s MMF-om te je naglasak bio na vraćanje vjere u bankarski sustav kako bi se postigla monetarna kontrola i financijska stabilnost. Za postizanje restrukturiranja raskinute su veze s ministrima te su se imenovali profesionalni i neovisni odbori. Velik broj podružnica je bio zatvoren, a smanjio se i broj zaposlenika kako bi se postigli niži troškovi. Zahvaljujući programu, banke su postale vrlo profitabilne te su investicijski programi u turski bankarski sustav porasli za 50%. Ubrzo je došlo i do rasta industrijskih proizvoda što je dovelo i do rasta prometa među dionicama, a rezultat je bio pad inflacije od 30%. Postigla se i transformacija ekonomskog sustava tako što su javne financije postale stabilne na duže vremensko razdoblje, bankarski sustav je počeo omogućavati pristup kreditima, a inflacija je stavljena pod kontrolu.⁴⁷

Programi MMF-a su se pokazali uspješnim i na primjeru Tanzanije koja je od 1995. do 2007. godine zabilježila porast BDP-a za 50%, reducirana je inflacija, a javne usluge i državna potrošnja na infrastrukturu su porasle. Također, počeo se razvijati privatni sektor te su bili vidljivi pomaci u borbi protiv siromaštva. Fond je proveo administrativne reforme kako bi ubrzao birokratski sustav, a prevare sveo na minimalnu razinu. Provela se i fiskalna reforma koja je zbog dominantne uloge države bila nužna jer bi u suprotnom došlo do istiskivanja privatnog sektora. Tanzanijska banka je tako prošla monetarnu reformu, a rezultat je bio veća dostupnost kredita privatnom sektoru i privatizacija bananaka koje su jako loše poslovale. Sukladno tome, do 2007. godine je oko 30 banki privatizirano, a Fond je pružio podršku nastanku zakonodavnog i regulatornog okvira. Drugo kritično područje su bile neefikasne državne tvrtke koje su trošile veliki dio državnog budžeta kako bi funkcionirale. Kako bi ispravio taj problem, MMF je Tanzaniji dao 400 milijuna dolara te su do 2005. godine sve

⁴⁶ Bilas, V. i Jovanović, E., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda u suzbijanju aktualne krize u zemljama Središnje i Istočne Europe, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu., 2011.

⁴⁷ Ibid.

državne tvrtke privatizirane što je rezultiralo uspjehom u sektoru pića, duhana, turizma, poljoprivrede, građevine, komunikacije i transporta.⁴⁸

Iz svega prethodno navedenog, može se zaključiti kako je MMF bio izuzetno koristan akter zemljama koje su bile zahvaćene ekonomskom i financijskom krizom. Ključ ulogu, programi Fonda su odigrali i 2008. godine kada je izbila posljednja velika financijska kriza. Upravo su upozorenja Fonda na ozbiljnost ekonomskog pada pomogli u mobiliziranju službi s ciljem da se brzo i odlučno krene na rješavanje izvanrednih financijskih i ekonomskih događaja. Rezultat svega je bio da je MMF svojim savjetima i analizama doprinio stvaranju učinkovitog političkog odgovora.⁴⁹

5.2. Primjeri loše prakse

Nakon prethodno navedenih primjera dobro provedenih MMF-ovih programa, nastavak rada donosi pregled nekoliko primjera loše provedenih programa predloženih od strane Fonda. Tako primjerice neki kritičari smatraju da su MMF-ovi programi vrlo često nedjelotvorni te da donose ekonomiji više štete nego koristi. Konkretno, kritičari tvrde da Fond zemlji koja ima poteškoća u ekonomiji ne donosi učinkovite politike koje bi poboljšale stanje, nego u većini slučajeva uvode kamatne stope i rast poreza što još više pogoršava stanje u zemlji. Kritičari se pozivaju na primjer Latinske Amerike u kojoj su 80-ih godina MMF-ove prestroke mjere dovele do velikih nereda, došlo je do porasta nasilja, a zemlja je postala neprivlačna za potencijalne investitore. Fond je bio optužen kako je ignorirao negativne učinke koji su se odrazili na siromašne slojeve stanovništva te da poticanjem niske inflacije ide na korist samo vlasnicima financijskog kapitala koji nisu zabrinuti za visoku stopu nezaposlenosti.⁵⁰

Istraživanjem koje je provedeno 2009. godine je utvrđeno da u razdoblju od 1989. do 2003. godine programi MMF-a nisu uspjeli pomoći zemljama Istočne Europe (Mađarska, Litva, Bugarska, Hrvatska, Poljska, Češka, Slovačka i Latvija) koje su imale poteškoća s platnim bilancama. Naime, istraživanjem je utvrđeno kako su zemlje od Fonda često posuđivale sredstva za provođenje programa koji su u prosjeku dugo trajali (tablica 1) te je uspješno

⁴⁸ Službena stranica Bank of Tanzania, dostupno na: <https://www.bot.go.tz/>, (23.3.2018.)

⁴⁹ Xafa, M., Role of the IMF in the Global Financial Crisis, Cato Journal, Vol.30, No.3, 2010.

⁵⁰ Mesarić, M., Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike Međunarodnog monetarnog fonda, Ekonomski pregled, Vol.53, No.11-12, 2002.

realizirano svega 21.43% programa, a dogovoreno ih je 42. Također, kreiran je i poseban model kojim je utvrđeno da je razlog neuspješno provedenih programa bila visoka inflacija i pad stope rasta.⁵¹

Tablica 1. Učestalost MMF-ovih zajmova za razdoblje od 1989. do 2003. godine

Zemlja	Broj programa	Broj godina pod programom
Bugarska	7	5
Hrvatska	4	3
Češka	1	1
Estonija	6	7
Mađarska	7	9
Latvija	7	7
Litva	5	7
Poljska	4	6
Slovačka	1	1

Izvor: Eke, B. i Kutan, A. M.: „Are International Monetary Fund Programs Effective?“, Eastern European Economics, Vol. 47, No. 1, 2009., str. 14

Nadalje, brojni autori kritiziraju MMF-ov način rješavanja krize koje je izbila 1997. godine u Istočnoj Aziji, odnosno smatra se kako je Fond iz te krize izašao kao nedovoljno jaka institucija po pitanju veličine osoblja, učinkovitosti osobnih financijskih sredstava te kredibiliteta u svijetu. MMF je kritiziran kao institucija koja je previše ovisna o američkoj vladi, ideološki ograničena, tvrdoglava te da je po pitanju krize u Istočnoj Aziji, Fond bio prekomjerno strogo. Smatra se kako su programi iz 90-ih godina karakteristični po interesima glavnih dioničara u MMF-u jer je kreditiranje zemalja bilo podređeno planu prema kojem je trebalo inkorporirati bivše komunističke rivale u liberalni svjetski poredak. Jedna od većih posljedica koje je nakon Azijske krize uslijedila je gubitak relevantnosti Fonda, naime naglo je opala potražnja za MMF-ovim sredstvima te su zabilježene najniže razine potražnje u povijesti.⁵²

90-te godine su donijele drastične promjene u zemljama Istočne Azije jer je vlada u Koreji svojim poduzećima dopuštala da se zadužuju kod američkih banaka. Zaduzivanja su uglavnom bila na kraći rok i velikog iznosa te su korejske firme upale u „zamku“ nepredviđenih situacija koje su se dogodile na financijskom tržištu. 1997. godine počele su se širiti glasine kako je Južna Koreja upala u probleme zbog kojih ne može ispuniti svoje obveze prema američkim bankama. Suklado tome, druge banke su odlučile svoje kredite povući što je izazvalo velike

⁵¹ Eke, B. i Kutan, A. M.: „Are International Monetary Fund Programs Effective?“, Eastern European Economics, Vol. 47, No. 1, 2009.

⁵² Mesarić, M., Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike Međunarodnog monetarnog fonda, Ekonomski pregled, Vol.53, No.11-12, 2002.

probleme korejskom gospodarstvu. Kriza se nastavila širiti i na druge zemlje Istočne Azije. Primjerice, Indonezija je zemlja koja je u vrijeme krize u Istočnoj Aziji bila politički i etnički vrlo podijeljena zemlja, a fiskalni i monetarni programi predloženi od strane Fonda su je dodatno destabilizirali i doveli do velikih društvenih nemira zbog nagle porasti nezaposlenosti i stečaja velikog broja poduzeća.⁵³

MMF je krizu u Istočnoj Aziji htio riješiti na način da je preporučio smanjenje rashoda uvođenjem većih kamata i poreza. Veće kamatne stope su dovele do toga da su brojne tvrtke bankrotirale te se sam način rješavanja krize pokazao neučinkovit jer je izazvao veliku nezaposlenost i siromaštvo. Tajland se strogo pridržavao MMF-ovih preporuka te je bio u dubokoj recesiji nekoliko godina. Za razliku od njega, Koreja nije poslušala savjet Fonda da zatvori nelikvidne banke, što je prema nekim kritičarima bio ključ njezina oporavka. Sukladno prethodno navedenom, smatra se da su se brže razvijale one zemlje koje nisu strogo slijedile MMF-ove programe te da su se koristi koje su rastom bile ostvarene, pravednije raspoređivale među siromašnima u odnosu na zemlje koje su slijepo slijedile preporuke Fonda.⁵⁴

Postoje brojna negativna mišljenja kada je riječ o MMF-u i tranziciji u Rusiji. Smatra se kako je uloga Fonda bila neuspješna te da je u razdoblju tranzicije stopa siromaštva naglo porasla, proizvodnja prepolovljena, a srednja klasa desetkovana što je Rusiju pretvorilo u izvoznika sirovina. MMF je okrivljen da je Rusiji nametnuo model prema kojem se ona trebala transformirati iz komunističke, u kapitalističku zemlju bez prikladne infrastrukture. Brzopletom privatizacijom i liberalizacijom tržišnog kapitala, došlo je do uništenja proizvodnih kapaciteta. Fonda je primjenjivao pogrešnu valutnu politiku te je ubrzo došlo do kolapsa ruskog gospodarstva. Također, istraživanja koja su provedena 2013. godine su pokazala da su programi MMF-a u obustavljanju valutne krize neuspješni te da je dvostruko veća mogućnost valutne krize u zemljama koje provode programe Fonda, nego kod onih koji ih ne provode. To se pokazalo i na primjeru Rusije koja je nakon odbacivanja Fondovih programa polako počela doživljavati oporavak bez nastanka inflacije.⁵⁵

Još jedna posljedica loše provedene tranzicije u Rusiji je ta što je stvorena klasa milijardera koji kontroliraju polovicu nacionalnog bogatstva i tako dominiraju i političkim i ekonomskim životom. Ti pojedinci nisu postali imućni svojim sposobnostima i radom nego su iskoristili

⁵³ Mesarić, M., Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike Međunarodnog monetarnog fonda, Ekonomski pregled, Vol.53, No.11-12, 2002.

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

političke veze kako bi se domogli nacionalnog bogatstva. Velik broj njih je kupovao državna poduzeća po niskim cijenama, rasprodao lako stečenu imovinu te su u inozemne banke iznijeli milijarde dolara. Tranzicija u Rusiji je tako dovela do oblika kapitalizma kojeg bi se moglo opisati kao „oligarhijsko-rođački-mafijaški kapitalizam“.⁵⁶

2008. godine Island je zahvatila financijska kriza te je bio primoran ztražiti pomoć MMF-a. S obzirom da je financijsko stanje Islanda uvelike značilo Ujedinjenom Kraljevstvu (glavnom kreditoru Fonda) očekivali su se nešto povoljniji uvjeti zajmova. No, političari UK tražili su od Fonda da zaštiti njihove interese pa su postavljena dodatna ograničenja prilikom realizacije programa pomoći, kreiranih za Island. Posljedica svega su bili ogromni prosvjedi koji su doveli do toga da je vlast morala dati ostavku jer ju je javnost optužila da nije voljna preuzeti odgovornost za nastalu krizu u zemlji. Nezadovoljstvo građana je dovelo do te mjere da su smjenjene političke stranke i to prvi puta nakon osamnaest godina. Iz ovog se primjera može vidjeti kako strogo uvjetovani zahtjevi Fonda dovode do drastičnih troškova što uzrokuje nezadovoljstvo i nemire u zemlji koja ih treba provesti.⁵⁷

Provedeno je još jedno istraživanje u kojem se nastojalo utvrditi izazivaju li programi Fonda krizu u vladi. Dobiveni podaci bi pomogli da provođenje programa propisanih od strane MMF-a ne znači nužno i smjenu vlade u zemljama koje ih primjenjuju. Istraživanje je pokazalo da vlada države koja od Fonda zatraži pomoć, riskira svoj opstanak na vlasti nako što se ekonomija (provođenjem programa) oporavi. Slična se situacija dogodila u Boliviji koja je 1986. godine od Fonda zatražila pomoć budući da je inflacija došla do 276%, a svega nešto više od 5 mjeseci uvoza su pokrivala rezerve. Nakon što se ekonomija oporavila, odnosno nakon što je inflacija pala na 2,2%, kriza se nastavila jer je vlada i dalje provodila programe Fonda. Utvrđeno je kako vlada koja je odgovorna za nastalu krizu u zemlji (vlada koja zatraži pomoć od Fonda) u većini slučajeva bude kažnjena od strane građana na sljedećim izborima. Sama činjenica da su zatraženi zajmovi od MMF, dovodi do toga da građani gube povjerenje u vladu, odnosno smatraju je nesposobnom za daljnje vođenje države i njezine ekonomije.⁵⁸

Zaključno se može reći kako postoji veliki broj kritičara koji tvrde da je posuđivanje financijskih sredstava s kamatama izvor društvenih i ekonomskih problema koji dovode do veće nezaposlenosti i inflacije. Bez obzira na brojna istraživanja kojima su dokazane posljedice koje

⁵⁶ Mesarić, M., Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike Međunarodnog monetarnog fonda, *Ekonomski pregled*, Vol.53, No.11-12, 2002.

⁵⁷ Broome, A.: *Negotiating Crisis: The IMF and Disaster Capitalism in Small States*, *The Round Table*, Vol. 100, No. 413, 2011.

⁵⁸ *Ibid.*

nastanu nakon provođenja MMF-ovih programa, postoje brojni primjeri u kojima se financijska situacija popravila zahvaljujući MMF-u i njegovim programima pomoći. Sukladno svemu navedenom, programi MMF i način njihova implementiranja ovise o samoj zemlji i stanju u kojem se ona nalazi (ekonomija, politika, društvo itd.), a upravo o tome ovise i krajnji rezultati.

6. ZAKLJUČAK

U današnje globalizacijsko vrijeme kada se promjene na tržištu događaju naglo i brzo, mnoge se zemlje ne mogu prilagoditi nastaloj situaciji što za posljedicu ima velike financijske gubitke koji se odražavaju na ekonomski, ali i socijalni život. Zemlje su u takvim situacijama bespomoćne te najčešće potporu traže od temeljnih, globalnih ekonomskih institucija. Jedna od tih institucija je i Međunarodni monetarni fond. Sukladno tome, Fond je institucija osnovana 1947. godine s ciljem da pomogne zemljama koje je zahvatila ekonomska i financijska kriza. Fond tako razvija model primjene programa kojima se potiče gospodarski rast i veća stopa zaposlenosti. Najjednostavnije rečeno, ova institucija ima ulogu „financijskog policajca“ među svim zemljama članicama Europske unije.

Međunarodni monetarni fond u sklopu svoga rada provodi više različitih aktivnosti, a moguće je izdvojiti tri glavna vida djelovanja (savjetodavno, formalno-pravno te financijsko djelovanje). Da bi uspješno djelovao, Fond mora imati odgovarajuća sredstva i zajmove, a svi načini posuđivanja u obliku sredstava i zajmova su privremeni izvori financiranja. Samim time, MMF svoje prihode temelji od kamata na svoja posuđivanja te može bilo kojoj državi članici posuđivati valutu ukoliko je prethodno sklopljen sporazum. Ovakav način djelovanja izazvao je velike opreke u mišljenju brojnih stručnjaka. Tako veliki broj kritičara ističe kako je primjena MMF-ovih programa neuspješna jer zahtijeva velike promjene koje su prema mišljenju nekih autora prerigornozne i zanemaruju društveni kontekst. S druge pak strane, dugogodišnje iskustvo Fonda u osmišljavanju modela financijskog oporavka se za veliki broj zemalja pokazao kao uspješan te je uvelike pomogao u transformaciji pojedinih zemalja ili je pak spriječio potencijalne krize.

Kriza svjetskih razmjera koje je zahvatila zemlje Srednje i Istočne Europe je odjeknula 2008. godine te mnoge od njih ostavila u velikim problemima. Posljedice su bile toliko velike da se u pojedinim regijama još uvijek osjećaju, a mnogi ekonomski pokazatelji još nisu došli do razine prije nastanka krize. Velik broj zemalja je tada bio primoren zatražiti pomoć Fonda te su se za njih kreirali specifični programi, a neki od njih su bili predmet analize ovog rada. Sukladno tome, može se zaključiti kako je velik broj programa bio uspješan te je doveo do napredka (inflacija, veća razina rezervi, deficit platne bilance itd.). Iako postoje i slabije uspješni programi, ne mora nužno značiti da je to odraz loše formiranih MMF-ovih programa, nego je to i djelom odraz krize globalnih razmjera.

Bez obzira na brojna istraživanja kojima su dokazane posljedice koje nastanu nakon provođenja MMF-ovih programa, njihov uspjeh i način implementiranja ovise o samoj zemlji i stanju u kojem se svjetsko tržište nalazi.

LITERATURA

knjige i članci:

1. Babić M., Babić A., Međunarodna ekonomija, „MATE“, d.o.o., Zagreb, 2000.
2. Bilas, V. i Jovanović, E., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda u suzbijanju aktualne krize u zemljama Središnje i Istočne Europe, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu., 2011.
3. Brau, E. i McDonald, I., Successes of the International Monetary Fund: Untold stories of cooperation at work, Paperback (Palgrave Macmillan), 2009.
4. Broome, A.: Negotiating Crisis: The IMF and Disaster Capitalism in Small States, The Round Table, Vol. 100, No. 413, 2011., str. 155-167.
5. Copelovitch, M. S., Master or Servant? Common Agency and the Political Economy of IMF Lending, International Studies Quarterly, 2010., str. 49-77.
6. Eke, B. i Kutan, A. M.: „Are International Monetary Fund Programs Effective?“, Eastern European Economics, Vol. 47, No. 1, 2009., str. 5-28.
7. Haramija, P., Njavro, Đ., Tranzicija i njezini rezultati – zašto tranzicija iz komunističkog u demokratski sustav tržišnog gospodarstva nije ostvarila očekivanja, Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol.71, No.4, 2016, str. 515-527
8. Ivančević, T., Perec, K., Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola, Zagreb, 2017.
9. Mesarić, M., Nobelovac Joseph Stiglitz: Kritika „tržišnog fundamentalizma“, globalizacije i politike Međunarodnog monetarnog fonda, Ekonomski pregled, Vol.53, No.11-12, 2002., str. 1151-1182.
10. Mishkin, F.S., Eakins, S.G., Financijska tržišta+institucije, Mate d.o.o., Zagreb, 2005.
11. Mrkušić, Ž., Međunarodne financije, Informator, Zagreb, 1980.
12. Toye, J., The International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB), Edward Eglar Publishing, 2003.
13. Strahinja, D., Međunarodna ekonomija, EDT, Rijeka, 2002.
14. Vizjak, A., Djelovanje Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) unutar međunarodne ekonomije, Tourism and Hospitality Management, Vol.12, No.1, 2006., str. 157-170.
15. Xafa, M., Role of the IMF in the Global Financial Crisis, Cato Journal, Vol.30, No.3, 2010., str. 475-489.

internet izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, Međunarodni monetarni fond, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=39846>, (19.2.2018.)
2. Hrvatska narodna banka, Međunarodni monetarni fond, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/me-unarodni-monetarni-fond>, (21.3.2018.)
3. Ministarstvo financija, Svjetska banka, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/svjetska-banka>, (19.3.2018.)
4. Ministarstvo financija, IDA, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/ida>, (19.3.2018.)
5. Ministarstvo financija, MIGA, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/miga>, (19.3.2018.)
6. Ministarstvo financija, IFC, dostupno na: <http://www.mfin.hr/hr/ifc>, (19.3.2018.)
7. Ministarstvo vanjskih i europski poslova, Svjetska trgovinska organizacija (WTO), dostupno na: [http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-\(wto\)/](http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi-star-ijvhj/svjetska-trgovinska-organizacija-(wto)/), (19.3.2018.)
8. Poslovni dnevnik, Međunarodni monetarni fond (MMF), dostupno na: <http://www.poslovni.hr/leksikon/meunarodni-monetarni-fond-mmf-1375>, (21.2.2018.)
9. Službena stranica Međunarodnog monetarnog fonda, dostupno na: <http://www.imf.org/external/index.htm>, (22.3.2018.)
10. Službena stranica Europske centralne banke, dostupno na: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>, (22.2.2018.)
11. Službena stranica Bank of Tanzania, dostupno na: <https://www.bot.go.tz/>, (23.3.2018.)

PRILOZI

Slika 1. Struktura Svjetske banke	4
Slika 2. Struktura međunarodnog monetarnog fonda	10
Tablica 1. Učestalost MMF-ovih zajmova za razdoblje od 1989. do 2003. godine	22